

בר חוזר

של הפעולה השמית, ויתוריו האפורטוני- ניסטיים של העולם הזה לרוח דיונוגוף, חמק- מקותו של ד"ר נחום גולדמן והחלטתו ל- השתמש ממאבק — כל אלה הולידו אותי אל האמונה, שאין שום סיכוי למאבק פומבי וגלוי...

איני יכול להסכים לגבי הערכת העולם הזה — ואיני מאמין שבר באמת סבר כך אזי. באותם הימים (למחרת מיכצ'סנין) עמד העולם הזה, לבדו, במאבק נואש ונועז נגד כת בן-גוריון-דיין-פרס, שהשתלטה על המדינה ללא מצרים. בר עצמו עזר לנו במאבק זה, באינפורמציה ובעצות שהשיא לנו.

הידיבורים על „רוח דיונוגוף“ נראים לי על כן, עם כל הכבוד לזכרו, כהתחמקות. אין להם שום שייכות לעניין הנדון.

אך לא נתעכב על נקודה מישי- נית זו. חשיבה רק מפקנתו של בר עצמו: שלא היתה דרך סבירה למאבק פוליטי ציבורי.

לחיוק טענה זו טען בר כי הוגה-דיעות נון-קונפורמיסטי גם לא היה יכול לבטא את דיעותיו מעל שום במה, כי נסתם פיו, כי לא יכול היה לנהל מאבק רעיוני למען דיעותיו בכתב ועל-פה. הוא שואל:

„האם היתה קיימת באותן שנות-הכרעה של 1957/61 במה ציונית כלשהיא, ש- מעליה יכול הייתי להכריז, כי אני רואה את בן-גוריון כאדריכל של הבית השלישי, ובאותה עת גם כמחריב-הבית של יציר- תו של עצמו?“

המילים „במה ציונית“ באות כאן בפירוש כאלובי. לא זו בדבר שאפשר היה לבטא דיעות כאלה — אלא ש„העולם הזה“ ביטא את- תן, שבע אחריו שבוע.

היו בארץ במות-המונים, כמו העולם הזה, או אינטלקטואליות כמו אתגר, שבהן יכול היה להשמיע את דיעותיו כאחת נפשו. כלל לא חשוב, בהקשר זה, אם היו במות אלה „ציוניות“ או לא.

★ ★ ★

מדוע לא עשה זאת? על כך תיתכן רק תשובה אחת: מפני שלא היה מוכן לשלם את המחיר — גירוש ממסדרונות ה- שלמון, חרם מוטאלי מצד הצמרת, הנכונות להיות „בלתי מוכוּבֵר“. אנחנו, ששילמנו את המחיר, איננו יכו- לים שלא להסתייג כאן בפירוש מעמדותו של בר. שלא היה מוכן לכך. היה בו הרצון „להשתייך“, להיות סמוך אל שולחן השלטון. זאת היתה זכותו, כמובן. אך אין הוא יכול לבוא בחייו זה (אני משתמש בלשון החדה, כי בר מתוכנן עימנו כאן אחרי מותו) ולטעון כי דרכי המאבק היו חסומות. זה פשוט אינו נכון. ומכיוון ש- אין זה נכון — אין זה צידוק למסקנה שבר הפיק.

★ ★ ★

זאת היתה המסקנה, כפי שטען ב- וידויו: מכיון שלא היה מקום למאבק ציבורי, החליט לנהל פעולה אישית סודית. מה טיב הפעולה?

הוא החליט לשכנע לבדו את הגוש הסובייטי שיש מקום להתי- קרבות סובייטית-ישראלית, וכי גם בן-גוריון רוצה בכך.

לכן התחיל לקיים מגע עם אישים קומר- ניסטיים באירופה, אותם הכיר בימי שרותו בספרד. אין הוא מזכיר מי הם אישים אלה. אין הוא מזהה אותם — ומכיון שברור כי (המשך בעמוד 8)

* ערב מותו סיפר לי המו"ל שלו, עמי קס גורביץ, כי בר שינה את דעתו למחרת נצחוננו בבחירות, וכי הוא רואה בנצחון זה את ראשית השינוי הגדול. הוא גם שינה את סיכום ספרו ברוח זו.

רואה את בר כבחור יהודי-אוסטרי, שהגיע לארץ בסוף שנות ה-30, ספוג הרומנטיקה של מלחמת-האזרחים הספרדית, כשהוא מת- עניין בעניינים צבאיים ורוצה לפעול באיר- גון ההגנה.

באווירה התמימה של הימים ה- הב, המציא לעצמו סיפור אישי כוזב, ונאחז בו. בסוף ימיו לא רצה לוותר עליו.

זה קצת חבל, אבל אין זה יכול לשנות את ההערכה האינטלקטואלית שלנו לאיש. הרבה יותר חשוב — וחמור — החלק השני של החידוי, בו מנסה בר להסביר איך הגיע לאן שהגיע.

את החלק הזה יש לנתח בכל הרצינות — כי יש בו סכנה חינו- כית. הוא עלול להביא אחרים לי- דר-התחתית.

אעשה זאת — שוב — כידי, שחי ב- אותה תקופה, שנתקל באותן הבעיות, וש- קיים באותם הימים מגע די הדוק עם בר.

★ ★ ★

טיעון היסודי של בר הוא, בערך, ׀ כלחלק: אחרי מיכצ'סנין הגיע למסקנה כי הכת-

שבהם לקח חלק, האנשים שאותם הכיר. אולם כל אדם שקרא את הספרות על מלחמת-האזרחים (ואיש כמו בר בחדאי למד אותה על-פה) יכול להביא שמות ותאריכים כאלה.

ומכל האנשים שהכיר, לדבריו, אין אף אחד היכול להעיד על כך היום. כולם נהרגו בינתיים, או נמצאים בבריח-המועצות. מדוע אין שמו נזכר בשום מקום, אף שהיה, לדבריו, סגן-אלוף ומפקד גדוד? על כך יש לבר תשובה פשוטה: כמו שאר חיילי החטיבה הבינלאומית, נשא כל הזמן שם ספרדי. השם הספרדי התחלף מדי פעם. **ממילא אין הדבר ניתן לבדיקה.**

★ ★ ★

מה בדבר האיש, בעל אותו שם, כשהיה אותו זמן באוסטריה? לכך יש לבר הסבר גמיש, בעל אופי כמעט ספרותי:

בצאתו לספרד, מסר את תעודותיו האמ- תיות למחתרת הסוציאליסטית. זו מסרה אותו לצעיר שדמה לבר באופן חיצוני. צעיר זה הפך ציוני, וביקש סרטיפיקאט. כשחזר בר מספרד לאוסטריה, הוא איתר את הצעיר הזה. הוא דרש ממנו את התעו- דות, אך הלה לא החזיר אותן. בר לקח

הצטערתי לקרוא את וידויו האישי של ישראל בר ז"ל, כפי שפורסם עתה מעל עמודי הארץ.

כי אני רואה את עצמי כידיו — בימים המוכים, בימי צרה, וגם אחרי מותו.

ידעתי תמיד שבגופו של בר שוכנות שתי נשמות: נשמתו של הוגה-הדיעות המזהיר, ונשמתו של אדם מסובך מאוד.

איש מאיתנו אינו נקי מפילוי- יות כאלה — אך אצל בר הגיעה, אולי, לממדים קיצוניים יותר.

אפשר היה לקחת כי המיבחן האישי ה- קשה, בו עמד בסוף ימיו, יהיה כור-ההיתוך. שהחולשות האנושיות, שהובילו להסתבכו- יתו הטראגיות, תיפולנה ממנו. שתישאר ה- מהות הצרופה של הוגה-הדיעות, הרואה את הדברים ממעוף-הציפור.

החידוי, שנכתב בבית-הסוהר, מפרץ תק- חה זו. בוקעת מתוכו מחשבתו הצלולה, שהגיעה בכלא לצריפות רבה עוד יותר. אך הסבר האישי שלו מסתבך והולך בחידוי זה, הופך למבוך חסר-מוצא ממש.

★ ★ ★

חלק הראשון של החידוי בא לפרט את תולדות-חיי, ולסתור את הטענות וההשדות שנתעוררו לגבי עברו.

כאן חוזר בר על כל הסיפורים המרתקים שהוא סיפר לנו, ידיו, בעודו בחיים, בי- שנים הרבות לפני מאסרו. אין הוא מחתר אף על אחד מהם. להיפך: הוא מכיח תל- יולים של פרטים כדי לבסס את החלקים שהתערערו.

חוששני שאינו מצליח בכך. הי- דברים פשוט אינם עומדים במיב- חן ההגיון.

בעת המאסר נטען כי בר — בניגוד ל- סיפוריו — לא היה דוקטור, לא היה חבר האירגון הצבאי הסוציאליסטי באוסטריה („שוין-בונד“), לא למד מימיו באקדמיה צבאית אוסטריה, לא לחם מעולם בצבא ה- רפובליקאי הספרדי.

אני הייתי מוכן לחתר על סיפורים אלה ברצון. אם אמנן לא היתה לבר שום הכ- שרה צבאית פורמלית, אם ינק את כל ידי- עותיו מלימוד עצמי — רק מגביר הדבר בעיני את שיעור-קומתו השיכלי.

ואכן, כהוגה-דיעות גילה בר את כל ה- סימנים האופייניים של „אוסטרידאקט“, של איש אשר רכש את השכלתו בכוחות עצמו, ללא סדר כפוי, ושעל כן היה מסוגל להגיע למחשבות מהפכניות ומקוריות.

על כן חבל שבר ראה צורך לעמוד על סיפוריו ולנסות להוכיח את אמיתותם. זהו נסיון מיותר לגמרי, ואין הוא עולה יפה.

★ ★ ★

קח את הפרשה הספרדית, שהיא ה- קטע האופייני ביותר של וידויו. בפני בר עמדו שני מכשולים:

● אין שום הוכחה כי היה אי-פעם ב- ספרד. איש לא העיד שראה אותו שם, ואין שמו מופיע בשום תעודה מימי המלחמה.

ישנן הוכחות כי אדם בשם ישראל בר, חבר תנועת-ינוער ציו- נית, היה באותו זמן עצמו באופ- טריה, הגיש שם בקשה לסרטי- פיקאט ועלה לבסוף לישראל.

מה מספר בר בחידויו? הוא טוען שאמנם היה בספרד. כאסמכתא הוא מביא רשימה ארוכה של היחידות אליהן השתייך, התפקידים שאותם מילא, הקרבות

ישראל בר (משמאל): שתי נשמות בלב איש *

השלטת של בן-גוריון-דיין-פרס מביאה את המדינה לחורבן.

(על כך אני יכול להעיד אישית. בשיחותי עם בר, באותם הימים, אכן הביע דיעות כאלה. בעניין זה שררה בינינו תמימות-ידעים).

אולם הוא לא ראה כל אפשרות לשנות את המישטר בדרך דמוקרטית או מהפכ- נית. שום כוחות חברתיים מתאימים לא נראו באופק.

הוא מסביר את הסיבות לייאוש: „כשלונו ובגידתו של השמאל הציוני; העקרות והדוגמאטיות של מק-י; הכיתתיות

* זוהי התמונה של בר שהתפרסמה ביו- תר בעתונות, כי היא מראה אותו בפזה אופיינית ביותר. היא צולמה בשגרירות ה- סובייטית, לפני עשר שנים, בשעת שיחה עם אורי אבנרי ושלום כהן.

אותן בכוח — ותוך כדי כך נהרג הבחור. איש לא הרגיש בכך, כי אז נעלמו הרבה אנשים.

בר רומז כאן שהרג את האיש. זהו סיפור העונה על כל השאלות — אך אין הוא משכנע. הוא פשוט נוח מדי: שני אנשים בעלי זהות אחת, השני נעלם כאילו בלעה אותו האדמה, בר מגיע לארץ כסרטי- פיקאט שהוצא — כביכול — לאדם אחר, ש- נשא את זהותו, בעוד שבר עצמו נשא זהות כוזבת בספרד.

לכל זה אין שמץ של הוכחה, וגם אינו יכול להיות שמץ של הוכחה.

★ ★ ★

אז כל החלק הזה של וידויו אפשר להתייחס בחיוך, כאל חולשה קטנה של אדם מזהיר. ואכן, כך אני עצמי מתייחס לדבר. אני